

Are there any photodocuments? Yes....' De antwoorden komen zo mechanisch en zijn misschien van toepassing voor de dansers, maar mij bieden ze geen houvast. Ik moet de drang om 'overzichtelijk', 'vattend' te kijken dus achter mij laten. Gewoon kijken, maar dan misschien zoals een onderzoeker die in de microscoop de niet aflatende bewegingen van zijn onderzoeksobject gadeslaat.

6.

De drang tot radicale invraagstelling beperkt zich bij Forsythe natuurlijk niet alleen tot het bewegingsmateriaal zelf: de organisatie ervan op de scène in een voorstelling wordt met dezelfde radicaliteit onderzocht.

Als je naar *Limb's Theorem* kijkt, krijg je nauwelijks tijd om met je oog heen en weer te vliegen over de scène, alsof je meer dan één pinpongwedstrijd in verschillende richtingen tegelijk probeert mee te volgen. Er gebeurt zo veel tegelijk en dat aan zo een hoge snelheden dat de tijd bijna lijkt te condenseren, als een bundel van heel verschillende ritmes die tegelijkertijd bestaan. In die overdracht van die energie-explosie naar een publiek toe, zie je vaak dat het publiek letterlijk opgewonden geraakt; een staat van extreme alertheid ontstaat of moet ik zeggen extreme gealarmeerdeheid?

Bij *Loss of Small Detail* werkt het net andersom: de dansers gaan in hun bewegingen - simultaan gespreid over de scène - zo lang door in een gestaag aangehouden ritme, dat je als toeschouwer bijna het gevoel hebt dat

er gaten in de tijd vallen. Er ontstaat zo iets als een uiterste rust bij de toeschouwer, een rust die tegelijk erg heldere perceptie toelaat. Hypnotisch, zou ik bijna durven zeggen als dat niet zo holistisch klonk.

Als je die ervaring doordenkt, zie je dat Forsythe zich evenmin als Cunningham aangetrokken voelt tot de klassieke indeling van de scène: elk punt op de scène kan als een centrum op zich functioneren, zonder dat het gebonden is aan de strakke voor-achter-cour-jardin-hiërarchie. Er ontstaan deelwerelden op de scène die niet noodzakelijk naar het publiek gericht zijn; sommige spelen zich af aan de zijkant van de scène: alleen de toeschouwers op de 'slechtste' plaatsen in de zaal vangen nog iets van de dans op. (De tv-monitors op de scène tonen soms nog eens een 'elders', nog eens een uitsplitsing van de ruimte in deelruimtes.)

Die re-organisatie in de ruimte wordt in de kaart gespeeld door een re-organisatie in de tijd: dingen hoeven niet na elkaar gedanst te worden of in een herkenbare coherentie (duo versus corps de ballet etc.) maar kunnen simultaan en volgens onverenigbare ritmes en verbanden ingezet worden. Forsythe werkt dan ook vaak met de synthesizermuziek van Thom Willems; deze muziek is qua ritmes uiterst gelaagd en de dansers werken vaak in gescheiden ritmes. (Ze baseren zich in de voorstelling niet zelden op een digitale telling die op een monitor alleen voor hen zichtbaar is.)

Met zijn grote contrasten van geometrisch

afgetekend licht en donker werkt de belichting - vaak zelf door Forsythe ontworpen - mee aan de re-organisatie: het licht is een grote manipulator die de dansers vaak radicaal aan het zicht van de toeschouwers onttrekt om hen later - een heel eind verder in hun bewegingssekwens - pas weer te tonen.

De perceptie van de toeschouwer wordt door Forsythe evenzeer bewerkt als de dans en zijn organisatie op de scène: het gevolg voor de toeschouwer van alle bovenstaande manipulaties is dat hij zijn aandacht voortdurend moet spreiden; de toeschouwer weet dat hij voortdurend van alles mist, dat hij slechts ziet wat toevallig vanuit zijn stoel te zien is. De organisatie die Forsythe op de scène onderneemt, creëert een serie constellaties van dansers en objecten; de ordening daarvan is relatief ten aanzien van de positie van de toeschouwer; de ordening die die toeschouwer ziet is toevallig, niet absoluut voorafgegeven. (Misschien schikt en herschikt Forsythe gewoon het toeval?) Wat alleszins bewust ontbreekt, is duiding.

Voor de danser, die weet dat hij in de voorstelling maar een deel van de focus draagt, leidt dat soms tot een naar binnen gekeerde, heldere concentratie, die op haar beurt de toeschouwer tot die concentratie uitnodigt. Forsythe bevraagt die danser ook als performer binnen een voorstelling: van de danser wordt verwacht dat hij ook andere kanalen van communicatie aanboort en schijnbaar moeiteloos zien wij deze dansers overstappen in de rol van spreker/acteur of

As a garden in this setting,
William Forsythe /
Dominik Metzoz